

Teodor N. ȚÎRDEA,

acad., dr. habilitat în șt.filos., prof. univ.,
catedra Filosofie și Bioetică,
Universitatea de Stat de Medicină
și Farmacie “Nicolae Testemițanu”,
Republica Moldova

Vasile A. ȚAPOC,

dr. habilitat în șt.filos., prof. univ.,
catedra Filosofie și Metodologie a Științei,
Universitatea de Stat din Republica Moldova

**DEZVOLTAREA DURABILĂ – SECURITATEA –GLOBALIZAREA: PROBLEME
DE INTERCONEXIUNE ȘI INTERACȚIUNE**

Abstract

**THE STABLE DEVELOPMENT– SECURITY –GLOBALIZATION:
PROBLEMS OF INTERCONNECTION AND INTERACTION**

The incommensurability and insolvent of «development» and «security» notions are evident at the end of the XXth and XXIth centuries. This categories, in their essence, become as main criteria of function and being of every social system. In this article are examined the security role and place (of the person, the state, the society) in realization of the stable (inoffensive) development of society, the globalization influence to this two phenomena, appearing and establishing of a new direction in philosophical science - the philosophy of security.

La răscrucea mileniilor II și III a devenit evidentă indisolubilitatea și comensurabilitatea noțiunilor de “dezvoltare” și “securitate”, strânsa interconexiune și interdependență dialectică a acestora. Categoriile în cauză, în esența lor, s-au pomenit a fi criteriile principale de *funcționare* și de *existență* ale oricărui sistem social, începând cu individul în parte și finisând cu specia umană, cu biosfera în întregime.

De menționat în această ordine de idei că nu orice dezvoltare poate fi inofensivă, neprimejdioasă și multe dintre criteriile tradiționale ale progresului, cum ar

fi creșterea economică sau creșterea bunăstării materiale a poporului posedă granițe naturale clar conturate. Cunoscuta interpretare a dezvoltării precum și conceperea securității ca o ocrotire de pericole și amenințări [1], independente una de alta s-au dovedit a fi insuficiente. Savanții tot mai frecvent se conving că securitatea și dezvoltarea trebuie unite, *fuzionate* într-un tot întreg, ridicând astfel nivelul conceptual al securității până la cel general științific sau chiar până la categoria filosofică de dezvoltare [2]. Altfel spus, în știința filosofică apare o nouă direcție –

filosofia securității (sau problemele filosofice ale securității).

În toate țările lumii în prezent (inclusiv în România și în Republica Moldova) asigurarea securității se realizează prin paradigma (sau în modelul) dezvoltării îndurabile. O așa orientare tradițională în domeniul securității se confruntă tot mai mult cu diverse obstacole și în principiu este lipsită de perspective, deși resursele financiare și administrativ-organizaționale alocate în această direcție a activității umane sunt în continuă creștere. În acest context este necesar a conștientiza conceptual neeficacitatea abordării tradiționale a ideii asigurării securității în toate formele sale, precum și pentru toate obiectele (omenire, biosferă, stat, socium, personalitate) și a elabora o nouă abordare teoretico-metodologică față de această problemă vitală extrem de importantă la etapa actuală de dezvoltare a societății.

Abordarea resurso-utilitaristă recent practică direcționată spre o distrugere a nișei ecologice planetare și care justifică confruntarea socium-urilor din cauza resurselor, este necesar să fie substituită cu o abordare biosferico-ecologică, iar în perspectivă cu una biosferico-noosferică a dezvoltării și a asigurării securității globale. În locul strategiei sporirii economice (paradigma dezvoltării îndurabile), ce cauzează distrugerea mediului și a tuturor formelor de viață, trebuie să vină strategia de supraviețuire în comun, de protejare a omenirii și biotei naturale, de securitate a civilizației și biosferei. Natura va fi analizată nu doar ca un mediu extern și inert, care este influențat de om, dar ca o componentă activă în relația socionaturală (și nu doar socială), ce limitează considerabil activitatea umană.

E simplu de înțeles principiul unei astfel de abordări: aici e vorba de implementarea sistemelor și proceselor social-economice în natură drept fundament firesc al activității vitale a omenirii și asigurarea securității celei din urmă. Societatea este un fragment esențial al

naturii, chiar dacă se deosebește substanțial de o mare parte a ei, și înainte de toate de cea primitivă. De fapt aici se are în vedere dezicerea de la concepția pur social-economică, tradițională a dezvoltării pe viitor. Dacă vom analiza natura ca obiect al cercetării științifice, atunci aceasta va fi o abordare mult mai largă și complexă – *socionaturală*, și nu doar una economică sau social-umană. Devine inițial sistemul socionatural, ce se dezvoltă în comun acord cu legile biosferice “externe”, în locul unui sistem social-economic izolat de natură care se dezvoltă doar după principiile sale “interne”. În acest sens, o abordare metodologică mult mai largă, adecvată cercetării problemelor dezvoltării durabile și securității globale, devine cea socionaturală și nu cea socială, cum s-a menționat [3].

Aplicarea unei metodologii mult mai ample și sistemice în problema dezvoltării durabile invocă concluzii netriviiale în diferite domenii. Spre exemplu, abordarea socionaturală în domeniul economic plasează accentul de la discuțiile despre eficacitatea mecanismelor de plan și de piață, despre alternativele proprietății private sau celei obștești spre problema compatibilității oricărei forme social-economice a ei cu natura. Astfel, caracterul adecvat al unei sau altei forme economice pentru biosferă va determina, împreună cu factorii sociali, o temelie nouă pentru existența și dezvoltarea omenirii.

Deoarece paradigma (modelul) dezvoltării îndurabile nu ne poate asigura securitatea, este înaintată o nouă doctrină – *asigurarea securității prin dezvoltarea durabilă* [4]. Teoretic prioritatea se va oferi anume dezvoltării durabile și nu noțiunii de securitate, dat fiind faptul că doar prin cea din urmă și încă la o interpretare cu sens învechit, nu poate fi asigurată supraviețuirea omenirii și protejarea biosferei. Unul din principiile majore ale interconexiunii și interacțiunii securității și dezvoltării durabile în orientarea lor noosferică devine *globalizarea procesului*

de asigurare a securității, la care ne vom referi mai detaliat în continuare.

Procesul de globalizare ce se desfășoară, fără doar și poate, influențează considerabil problema securității. Devine evident că toate eforturile direcționate spre asigurarea securității unui obiect luat în parte – stat, societate, firmă, socium, persoană ș.a. – trebuie în același timp să „lucreze” pentru securitatea globală, adică pentru securitatea omenirii, a întregii planete. De aici reiese că securitatea oricărui obiect (subiect) nu poate fi asigurată pe deplin fără a asigura securitatea planetei. Dar deoarece securitatea civilizației depinde de protejarea biosferei, de durabilitatea și evoluția ei firească, prin urmare este necesară o asigurare a securității mediului natural. Cele expuse mai sus pot fi confirmate prin exemplul securității ecologice.

În ultimele trei decenii și mai ales după conferința ONU de la Stockholm cu privire la problemele mediului în toate țările s-a amplificat interesul față de problemele ecologice, în special rezolvarea lor pe propriile teritorii. Ca rezultat al anumitor succese ale unor țări (purificarea lacurilor, râurilor, atmosferei, construcția instalațiilor de filtrare ș.a.) s-a dovedit că situația ecologică globală nu doar că nu s-a ameliorat, dar chiar s-a agravat. Și acest fapt s-a întâmplat atunci când timp de treizeci de ani pentru rezolvarea problemelor ecologice în lume au fost cheltuite mai mult de două trilioane dolari SUA.

Unii savanți consideră că tendințele globale negative cum ar fi supraîncălzirea climei, epuizarea stratului de ozon, reducerea biodiversității, pustiirea, impurificarea resurselor acvatice, bazinului aerian al planetei ș.a. s-au agravat într-atât că suntem amenințați de o catastrofă globală, mai mult probabilă la mijlocul secolului al XXI-lea. O dată cu declanșarea ei, bunăstarea ecologică temporară pe un teritoriu separat (țară, regiune, oraș ș.a.) va fi distrusă de către un cataclism global.

Această afirmație nu necesită demonstrări speciale, motivul fiind evident.

De exemplu, dacă se va realiza un obiectiv ecologic local, fără un aport pozitiv în soluționarea problemelor globale, atunci vom fi martorii unei decizii temporare de conjunctură. Este evident că amplasarea unei fabrici (uzine) în afara granițelor urbane fără modificarea tehnologiilor și a raportului cu mediul, fără crearea unor instalații de purificare ș.a., va influența negativ situația planetei ecologice și nu va micșora acțiunea antropogenă asupra biosferei, fapt fără de care este imposibilă tranziția spre o dezvoltare durabilă și mai apoi la constituirea noosferei (sferei rațiunii). Să analizăm și o altă situație. Dacă se va iniția activitatea unei uzine de prelucrare a gunoierului, pornind doar de la interese meschine, atunci transformarea reziduurilor solide în formă gazoasă, cu soluționarea doar a unei probleme ecologice locale, va agrava considerabil starea atmosferei planetare, amplificând efectul de seră.

Ambele exemple oferite ne demonstrează faptul că acceptarea și realizarea unor decizii ecologice locale nu corespunde cerințelor dezvoltării durabile. Cauza divergenței create este faptul că, în primul rând, multe decizii locale pentru asigurarea securității ecologice pe teritorii limitate (oraș, regiune, țară ș.a.) contrazice intereselor planetare ale întregii omeniri, iar, în al doilea rând, marea majoritate a deciziilor locale nu micșorează presiunea antropogenă generală asupra biosferei în întregime, ba chiar o amplifică.

Deoarece tranziția spre o dezvoltare durabilă, spre o civilizație noosferică inofensivă [5] este posibilă doar în dimensiuni globale (inteligentă și conștiință planetei, rațiune și mentalitate globală etc.), într-un regim de acord coerent al tuturor obiectelor securității, atunci orice decizie și acțiune de asigurare (pentru orice obiect) a ei (securității) nu trebuie să contrazică imperativele internațional-planetare de dezvoltare durabilă. Cele

afirmate se referă nu doar la securitatea ecologică, dar și la oricare alte forme ale ei, cum ar fi cea informațională, demografică, economică, alimentară, energetică ș.a. Așadar, putem concluziona că în limitele paradigmei dezvoltării durabile nu poate fi asigurată securitatea atât a omenirii în întregime, cât și a statului în particular, independent de tipul (european, american, rus, chinez ș.a.), după care este preconizată asigurarea acestei securități. E necesar a globaliza procesul de asigurare a securității, în caz contrar este imposibilă rezolvarea problemei de supraviețuire a civilizației contemporane.

Astfel, la începutul mileniului al III-lea asigurarea securității statului, societății și persoanei, a culturii umane în întregime, depinde nu doar și nu într-atât de obiectul și subiectul securității luate ca atare, cât de etapa de trecere spre o dezvoltare durabilă a omenirii în ansamblu. Cele expuse ne confirmă încă o dată, în opoziție cu tradițiile precedente, că orice procese și direcții de globalizare (informaționale, cultural-lingvistice, financiare, comerciale ș.a.) trebuie să lucreze pentru o dezvoltare durabilă globală coerentă, și nu pentru un model de civilizație învechit. Cu alte cuvinte, procesul de asigurare al securității a oricărui obiect, inclusiv și a întregii planete, trebuie să fie globalizat, adică globalizarea și în acest context trebuie să devină un factor major în realizarea securității și tranziției spre o dezvoltare durabilă.

Argumentele prezentate ne indică caracterul de sistem al asigurării securității prin dezvoltarea durabilă, deoarece aspectele global, regional, național-teritorial și local sunt unite într-un tot întreg sistemic, dar pe baza unor imperative planetare. Caracterul sinergetico-sistemic al dezvoltării durabile se mai manifestă și prin faptul că sintetizează într-un sistem integrat cel puțin trei sfere ale activității umane: - economică, socială și ecologică, astfel creând efectul sistemic al dezvoltării durabile necunoscut anterior. Spre

deosebire de modelul dezvoltării durabile, bazat pe securitatea economică (economia de piață) [6], modelul dezvoltării durabile este orientat prin integritatea sa sistemică spre realizarea, cel puțin, a trei scopuri comune: asigurarea eficacității economice, echității sociale și a imperativelor ecologice, care în ansamblu vor purcede spre o securitate durabilă (durabilitate inofensivă) în proporții globale, bazându-se pe un nou model al economiei, pe modelul *biosferico-noosferic* [7].

NOTE

1. A se vedea, de exemplu: **Teodor N. Țirdea**. *Securitatea ca noțiune fundamentală a noosferologiei* // Progresul tehnico-științific, Bioetica și Medicina: probleme de existență umană / Materialele Conferinței a VI-a științifice internaționale. 25-26 aprilie, 2001. Red. științific acad., d.h.ș.f. **Teodor N. Țirdea**. Chișinău, 2001, p. 20-23
2. A se vedea, de exemplu: **Урсул А.Д.** *Устойчивое развитие и проблемы безопасности* // Безопасность. 1995. № 9; **Teodor N. Țirdea**. Elemente de informatică socială, sociocognitologie și noosferologie. Chișinău, 2001, p. 178-180; 183-187.
3. A se vedea mai detaliat: **Teodor N. Țirdea**. *Natura umană și geneza problemelor globale: aspecte sociofilosofice și metodologice* // Filosofia, Sociologia, Politica și tînăra generație / Materialele Conferinței internaționale. 8-9 octombrie 2003. Coordonator **Vasile Țapoc**. Chișinău, 2003, p. 106-112.
4. A se vedea: **Урсул А.Д.** *Обеспечение безопасности через устойчивое развитие* // Безопасность Евразии. Журнал высоких гуманитарных технологий. М., 2001. № 1. С.409-468.

Analele Universității Dunărea de Jos

5. A se vedea: **Teodor N.Țirdea.** *Noosferizarea ca mecanism de o maximă importanță în realizare a trecerii la civilizația durabilă* // Anale științifice ale USMF “Nicolae Testemițanu” din R. Moldova. Vol. 1. Probleme medico-biologice, farmaceutice și de sănătate publică (igienă, epidemiologie, management). Zilele Universității. 17-18 octombrie 2002. Ediția III. Chișinău, 2002, p. 609-617.
6. Mai detaliat despre aceasta a se vedea: **Teodor N.Țirdea.** *Securitatea economică și dezvoltarea inofensivă* //

Seria Filosofie

- Anale științifice ale USMF “Nicolae Testemițanu” din R. Moldova. Vol. 1. Probleme medico-biologice, Farmaceutice, de Sănătate publică și management. Zilele Universității. 16-17 octombrie 2003. Ediția IV. Chișinău, 2003, p. 478-482.
7. A se vedea: **Цырдя Т.(Ф.)Н., Урсул А.Д.** *Переход от рыночной к биосферно-ноосферной экономике – требование модели устойчивого развития* // Afaceri electronice: teorie și practică. Chișinău, 2001, p. 186 - 190.